

EGY FÉLBEHAGYOTT MAJD-NEM-VERSRŐL

BORDÁS GYŐZŐ

Irodalomtörténet-írásunk, amely érthetően mindig megkülönböztetett figyelmet szentelt Domonkos István költészetének, jogosan tartja úgy, hogy az 1971-ben született, a vajdasági magyar irodalom minden bizonnyal legjelentősebb versét, a *Kormányeltörésbent* a hetvenes évek derekán még csak a *Kuplé* követte, amivel valójában „elégett a verébnek tolla / dicső Magia Polla”. Tudjuk, közreadta még ezután *A Kuplé 2. előmunkálatait* és 1994-ben Várady Tibornak ajánlással a *Majd-nem-versét*. Ennyi volt tehát az utóbbi három évtized költői megnyilatkozása a Svédországba kivándorlása után. Elhallgatásának okairól sokat lehetne elmélkedni s felsorakoztatni az otthontalanságtól az esetleges meghasonulástól a túlzott igényességig több mindent, de mint ahogy ő maga is mindig kitért a válaszadás elől, mi sem bocsátkozzunk bele, maradjunk annyiban, hogy *majdnem* minden válasz *majdnem* igaz is lehet. Apropos, *majdnem*. Ez a szó benne van utolsó közölt versének címében is, s fölbukkant nemrégiben még valahol. Nobel Ivánnak nyilatkozott a kecskeméti *Forrás* legfrissebb számában, s arra a kérdésre, hogy már a „Rátka című versében dacos fölkiáltással közli 1963-ban: »Leírt soraímról nem veszek tudomást többé soha!« Így történt-e?”, Domonkos lakonikusan ezt válaszolja: *Majdnem*. S ez a válasz odailleszthető ahhoz a kérdéshez is, írt-e azóta az utóbbi egy-két évtizedben verset Domonkos István.

Legutóbb 1986 nyarán járt Újvidéken, s így a Forum Könyvkiadóban is. Nem kis meglepetésünkre kézirattal érkezett, narancssárga, műanyag

irattartóját azzal adta át: Készül, de még nem végleges. Néhány hónap kell hozzá.

Mi sem természetesebb, azonnal szerződünk vele, s a pillanatot Ifjú Gábor fotóriporter meg is örökítette, sőt a fénykép bekerült Bori Imre *A jugoszláviai magyar irodalom rövid története* című 1993-ban megjelent kötetének fényképanyagába. A költő, Fehér Kálmán akkori Forum-vezérigazgató, Böndör Pál, Maurits Ferenc és e jegyzet írója a képen. Egykori verbászi barátkozásunk és az irodalomhoz való közös vonzódásunk diktálhatta, hogy engem választott szerkesztőül, s ebben a szerepben azonnal jogot is formáltam a kéziratba való belepillantásba.

– Belenézhetsz – mondta –, de ez olyan, mintha a gatyámba néznél.

Ha jól emlékszem, ott mondta ki a címet: *Allegro*. Saját, ronda kézírásommal rá is írtam a kéziraatra. Aztán huszonegy gépelt oldal, számos helyen fekete filctollal, vonallal elválasztva az önállóan is késznek vehető versek, mint például az indítás is:

das nicht nichtet
 ültem ablak alatt
 ültem ajtó előtt és mögött
 a földön és föld fölött
 forgattak akár a tárcsát
 uram
 segíts át e gáton
 hisz összehajtottam a nadrágom

szépek az ütőhangszerek
 a gumibotok bakancsok
 a bikacsökök bokszerek

Ennyit olvastam föl, nem többet, mert leintett, s arra kért, a kézzel írt második részt, az újabb harminckét oldalt számozzam föl, össze ne keveredjenek. A fénymásolatot vitte magával vissza Svédországba, az eredeti kézirat azóta is itthoni polcomon. Hogy eleinte hányszor hívtam Uppsalát, a buzgóságomat ismerők nyilván feltételezhetik, de a válasz mindig ugyanaz volt: Majd, még nem tudtam rajta dolgozni. Ráér.

Azóta is. 1991-ben volt egy „kiugratási” kísérletem is, verses levelet küldtem neki a *Híd* akkori Versek éve révén. A válasz: – Kösz, hogy gondolsz rám. Az idézetek jobbák, mint amit írtam.

Mit is idéztem akkor? Ilyeneket például:

nem kell se szeg se koporsó
se kereszt se ecetes kendő
elégett minden
a férc is az érc is
a fejtő
borbolya
brácsa
a pisztolyagy és benne
a fogant gondolat . . .

Meg:

eltűnt az érc
marad a szeplő
sírfoltos táj
fölött lebeg az ecetes kendő
vérré szoktattak
meg arra hogy üljek
mikor a bajok összegyűlnek . . .

s végül:

áriaszerű jajgatás
toroksebszortyogás
csendveretű haláltusák
burkós-furkós koponyareccsenések
tökéletes nyakszirttörések
kötél
kő
tél
szilaj rusztikus rúgások . . .

Természetesen sokkal több, úgy érzem kész *futamot* is idézhettem volna a rendelkezésemre álló ezeröttszáz sorból, de valahányszor elővet-

tem a kéziratot, a gatyábanezés intelme jutott az eszembe, meg az, mit szólnék, ha a saját félkész szövegeimben turkálna valaki.

Pedig micsoda lehetőségek sejlnek föl a készülő versben! Függetlenül attól, hogy „csak” nekirugaszkodásoknak kell tekintenünk a szöveget, benne a Domonkosra oly jellemző verselés megannyi kelléke a spontán versbeszéd, az élményiség, a groteszség, s mindenekfölött a tragikum és cinizmus együttes megjelenése. S mintha zenei mű is lenne: gyors ütemben előadható, vidám, pergő, dinamikus, tempós. Számadásnak, összegezésnek szánta–szánja-e az *Allegrót*, nem tudhatjuk. Én annak érzem, annak szeretném tudni. De erre utal az *Allegrót* lezáró, szinte önvallomásnak és végrendelkezésnek tűnő néhány zárósora, amit megintcsak nem kis szorongással idézek:

magyar zeneszerzőnek tartom magam
jobbomon a híres Čapek ült
útban vagyok hazafelé
temetésem a lehető legegyszerűbb legyen

Hatvanadik születésnapján mi mást üzenhetnék és kívánhatnék: egészségben írja ki magából *Allegróját* (is)! (Telefonján meg ne csak az üzenetrögzítő jelentkezzen.)

Újvidék, 2000. augusztus 7.